

ROBERT SALADRIGUES*

*GUERAU DE POBLET I PONÇ DE MONTSERRAT I LA FUNDACIÓ DEL
MONESTIR DE POBLET (1150-1153)*

Rebuscant ja fa uns quants anys al Cartulari de Sant Cugat del Vallés, editat per Josep Rius, vaig trobar dos documents de l'any 1153 on un «Gerallus» o Guerau prior de Poblet, signava al costat d'un Ponç prior de Montserrat.¹

La troballa em feu molta gràcia, car a més de ser monjo de Poblet em sento molt vinculat per motius personals a la comunitat montserratina.

Com l'editor del Cartulari de Sant Cugat, cansat de reproduir els finals estereotipats dels documents els escamotejà posant només punts suspensius, vaig haver d'anar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó per completar la transcripció i poder tenir els dos documents sencers.

El moment de la troballa dels dos documents fou l'any 1982, però les vicissituds de la meua salut, i també la meua inèrcia per escriure, feren que fins avui no hagi redactat aquest anàlisi dels dos textos.

Per la història de Montserrat les dades biogràfiques del prior Ponç, son força interessants, car pertanyen a una època del monestir de la que se'n sap ben poca cosa, car del prior Ponç només se'n coneixia el nom i que governà Montserrat per aquells anys.²

Per la història de Poblet les signatures de Guerau com prior —que ningú no sabia que n'hagués estat—, i pocs mesos després ja com abat del recent fundat monestir, encara tenen més importància, car son la prova fefaent de que Guerau era abat de Poblet abans del 9 d'agost de 1153, i sobretot que ja n'era prior quatre mesos abans, el 27 de març del mateix any.

Això demostra de forma evident que per damunt d'ell hi havia un abat, fet que anul·la de manera definitiva la credibilitat que pogués tenir encara, la data tradicional de fundació del monestir, que una antiga tradició suposava havia estat feta el 7 de setembre de 1153, amb Guerau de primer abat fundador.

*. Monjo de Poblet.

1. *Cartulario de «Sant Cugat» del Vallés*, editado por José Rius Serra. Vol. III, 1947. C.S.I.C. Barcelona. Doc. 990 i 992, pág. 168-170.

2. ALABAREDA, Anselm Ma.: *Història de Montserrat*. Cinquena edició... a cura de Josep Massot i Muntaner. Publicacions Abadia de Montserrat 1972. Cap. II, pag. 27.

Car una tradició, per molt antiga que sigui, només té valor si no hi han documents contemporanis de l'esdeveniment que la desmenteixin, i en el nostre cas els dos documents del Cartulari de Sant Cugat demostren clarament, que el monestir de Poblet tenia ja prior i abat abans de la suposada data de fundació, i que el primer abat del monestir no fou Guerau, del qual l'antiga tradició pobletana en feia l'abat fundador.

A més la signatura de Guerau prior de Poblet, i per tant tenient d'amunt d'ell un abat desautoritza la falsa interpretació que els defensors de la data tradicional havien fet fins ara, d'un dels documents més importants dels primers temps del monestir, com és la butlla del primer papa cistercenc sant Eugeni III, adreçada a l'abat Vidal de Santa Maria de Poblet i als seus germans presents i futurs, datada a Albano el 30 de novembre de 1152.³

1. EL TESTAMENT DEL KASTLÀ (APÈNDIX DOCUMENT I)

El primer document del Cartulari de Sant Cugat relacionat amb Poblet és de 27 de març de 1153, i és un testament. En ell un tal Bertomeu, el testador, que per un document anterior sabem era kastlà de Masquefa,⁴ dóna a Déu i al màrtir sant Cugat la vila de Masquefa, però només per després de la seva mort.

A l'escatocol signa Bertomeu el testador i després d'ell hi trobem la signatura de Guerau prior de Poblet («*Sig+num Geralli prior de Pobled*» Apèndix, doc. I), i només a continuació, en tercer lloc, hi ha la signatura de Ponç prior de Montserrat («*Sig+num Ponci priori s. Maria Monti Serati*» Ap. doc. I), que pel segon document que tot seguit ressenyaré, veurem que era fill de Bertomeu, el kastlà de Masquefa.

L'escrivà local que va redactar el document després de mal escriure la signatura del prior montserratí, escriví a continuació aquestes paraules de Bertomeu el testador, dirigides al seu fill Ponç que són el punt central del testament: que siguis fet senyor de la dita heretat de Masquefa durant la teva vida al servei de Sant Cugat («*qui fias dominum de ipsa onore de Mazchea qui est suprascripta ad servicium s. Cucufati de vita sua*» Ap. doc. I).

O sigui que la donació feta per Bertomeu de la vila de Masquefa al monestir de Sant Cugat, de fet només és un reconeixement del senyoriu del monestir, però el domini útil de la vila quedava en mans del vell kastlà mentre visqués, i quan morís, passaria a mans del seu fill Ponç prior de Montserrat.

Ara be, què hi fa en aquest testament del vell kastlà la signatura de Guerau

3. *Diplomatari de Santa Maria de Poblet*. Vol. I (960-1177) per Agustí Altisent. Doc. 152, pàg. 136-137.

4. *Cartulario de «Sant Cugat»...* Vol. III, doc. 864, pàg. 61.

prior de Poblet, que com em vist està posada entre la de Bertomeu i el seu fill Ponç?

Jo creuria que l'única explicació raonable, és la de suposar un parentesc molt estret entre tots tres —germà o nebor de l'un, oncle o cosí de l'altre— car altrament Guerau prior de Poblet hagués signat al final del document amb els dos testimonis.

I no hi ha cap raó de tipus jeràrquic que cohonesti la signatura, car Ponç de Montserrat a més de ser fill del testador era el superior d'un monestir santuari secular, i en canvi Guerau només era el segon d'una casa que s'acabava d'implantar en unes edificacions provisionals al lloc de Poblet, a la Conca de Barberà.

Aquesta implantació, segons una antiga tradició, es suposava realitzada el 7 de setembre de 1153, tradició que fins avui només la desautoritzava la butlla abans esmentada del papa sant Eugeni III dirigida a l'abat Vidal de Santa Maria de Poblet y als seus germans presents i futurs, datada a Albano el 30 de novembre de 1152.

Aquest document buidava de contingut la data tradicional de fundació, al mostrar que un any abans, el 30 de novembre de 1152, ja hi havia abat i comunitat al monestir de Santa Maria de Poblet, i que per tant mal podia haver estat fundat l'any següent pel suposat primer abat Guerau.

Però els aferrissats defensors de la data tradicional havien neutralitzat el poder provatori de la butlla, al suposar que l'abat Vidal o era de Fontfreda, el monestir fundador, i no de Poblet com diu la butlla, per un error dels escriptors de la Cúria romana, i d'aquesta manera la data tradicional es mantenia ferma i indiscutida.

El raonament però és ben absurd, car en una Cúria romana plena de cistercencs, començat pel papa, amb un cardenal cistercenc que signa la butlla, com hauria estat possible que emetessin un document dirigit a un abat d'un monestir important de l'Orde, donant-li el títol d'un hort (*«hortus de Poblet»*) com diu el primer document fundacional?

Ara be, davant d'aquest document del Cartulari de Sant Cugat de 27 de març de 1153, amb la signatura d'un prior de Poblet ben conegut, car és el suposat primer abat fundador del monestir segons la tradició, als defensors d'aquesta, els serà ben difícil seguir negant el que afirma la butlla, que l'any 1152 a Poblet hi havia un abat que es deia Vidal, i continuar calumniant els escriptors de la Cúria romana de mitjans del segle XII.

En aquella època, mai per mai es fundava un monestir cistercenc amb un prior, sinó que sempre es designava un abat per governar la nova comunitat.

Per tant si el 27 de març de 1153 a Poblet hi havia un prior que es deia Guerau, és perquè per sobre d'ell, dirigint la comunitat del ja nou fundat monestir, hi havia —tal com diu la butlla— un abat anomenat Vidal que ben abans del 30 de novembre de 1152, data del document pontifici, governava la comunitat de Poblet

a la Conca de Barberà i que encara no havia estat elegit abat de Fontfreda al Narbonés, com sembla que després ho va ser.

LA DONACIÓ DE MASQUEFA A SANT CUGAT (APÈNDIX DOCUMENT II)

El segon document del Cartulari de Sant Cugat referent a Poblet, porta la data de 9 d'agost del mateix any 1153, o sigui, només quatre mesos després del testament del kastlà. En ell el prior Ponç de Montserrat, mort ja el seu pare Bertomeu, fa donació de la kastlania de Masquefa a l'abat i la comunitat de Sant Cugat («... dono et ofero Domino Deo et s. martiri Cucuphati, simulque venerando Raimundo abbat... prelibatam kastlaniam» Ap. doc. II).

El document porta un preàmbul piadós amb un comentari evangèlic, però quan comença la part jurídica ho fa amb una afirmació sorprenent: Jo Ponç prior de Santa Maria de Montserrat i a més també monjo de Sant Cugat... dono i ofereixo... la kastlania de Masquefa («Ego Poncius S. Marie Monti Serrati prior, nec non eciam monachus almi martiris Cucuphatis... dono et offero... ipsam kastlaniam de Masquepham...» Ap. doc. II). O sigui que el prior de Montserrat, que depenia de Ripoll, diu que també és monjo de Sant Cugat!

L'explicació d'aquest embolic la dóna a continuació el mateix Ponç de Montserrat, quan conta que els cedeix la kastlania que el seu pare li donà com heretatge, quan de petit l'oferí per monjo de Sant Cugat.

En la cerimònia de la seva oblació que descriu la regla de sant Benet,⁵ diu el prior Ponç que hi foren presents el prior Guillem de Gualter, Ponç el preposít de Sant Cugat i molts altres prohoms («in presencia Guillelmi prioris Gualteriensis, hac eciam Poncii prepositi s. Cucufatis, aliorumque multorum proborum hominum» Ap. doc. II).

Conta també que sempre havia demanat la kastlania, i que fins ja malalt el seu pare, li va costar molt obtenir-la, però que a l'últim, gustosament (!), li donà amb un document («Quod ad ultimum, post multos labores libentissime annuit et... ad suum finem fecit kartam» Ap. doc. II).

L'enigma de Ponç prior de Montserrat i monjo de Sant Cugat només queda aclarit en part, car no sabem perquè en comptes d'anar a Sant Cugat, es feu monjo a Montserrat o a Ripoll, car diu el pare Albareda que al segle XII els priors de Montserrat acostumaven a ser monjos de Ripoll.⁶

L'escatocol d'aquest segon document amb la donació de la kastlania de Masquefa a Sant Cugat, encara que curt, és tant singular com el del primer.

5. *Sancti Benedicti Regula Monachorum*. Philiberti Schmitz. Maredsous, 1995. Cap. LIX, pàg. 123.

6. ALBAREDA: *Història de Montserrat*. Cap. III, pàg. 40.

En un document on es fa una donació, normalment el primer que signa és el donant, i només després, a continuació, ho fan els testimonis. Doncs be, en la donació de la kastlania de Masquefa al monestir de Sant Cugat, que el prior Ponç feu redactar a Arnau, un dels seus monjos, no es seguí el costum normal i la primera signatura que hi ha al document diu així: Signa Guerau abat («*Ss. Geraldus abba*» Ap. doc. II).

Aquest «*Geraldus abba*» evidentment és el Guerau prior de Poblet del primer document que entre el 27 de març i el 9 d'agost de 1153, un espai de quatre mesos i escaig, ha vist com es moria el seu antic abat, Sanç de Fontfreda, com el seu abat Vidal era elegit superior de la casa mare, i con ell mateix era elegit abat de Poblet.⁷

I que aquest «*Geraldus abba*» no pot ser més que l'antic prior de Poblet és evident, car els únics abats que haguessin pogut signar el document eren, o el de Sant Cugat que pel document sabem que es deia Ramon, o el de Ripoll que amb freqüència signava documents de Montserrat, però que es deia Pere Ramon i el que el succeí després de 1153 es deia Gaufred.⁸

A continuació d'aquest «*Geraldus abba*», estranyment en nominatiu, segueix la signatura del donant: Signe de Ponç prior de Montserrat que he fet aquesta donació i he demanat als testimonis que la firmin («*Ss. Poncii Montis Serrati prioris qui hoc donum feci et testibus firmare rogavi*» Ap. doc. II).

El primer document signat per Guerau prior de Poblet i per Ponç prior de Montserrat, degué ser redactat a Masquefa mateix on devia residir el testador, pel clergue Ponç que deuria estar adscrit a l'església de Sant Pere de la vila i en presència dels dos priors de Montserrat i Poblet. El segon en canvi, amb un llatí més acurat, amb un preàmbul de reflexions evangèliques, i amb una sèrie de dades biogràfiques del prior montserratí i signat a més per Arnau, clergue i monjo, degué ser redactat a Montserrat seguint una minuta del prior Ponç, car les notícies que dóna sobre la seva vida, només ell pogué autoritzar que constessin al document.

Referent a les dues signatures de Guerau, primer prior de Poblet i després abat, la primera la degué escriure el clergue de Masquefa i Guerau només hi degué posar el *firmitum*, aquell punter simbòlic. La segona signatura en canvi amb el «*Geraldus abba*», en nominatiu i sense especificar d'on era abat, jo crec que no és una signatura personal. Suposo que Guerau no hi era present ni per posar-hi el punter, sinó que el prior Ponç de Montserrat feu «traslladar» al monjo escrivà Arnau, la signatura del primer document a aquest segon, però fent constar el seu ascens a abat.

7. *Diplomatari* –Altisent. Doc. 306, pàg. 236-238. Tot el que afirmo es desprén dels documents I i II de l'apèndix i del document citat del *Diplomatari*.

8. PELLICER Y PAGÉS, J.M. –*Santa Maria del Monasterio de Ripoll*. Mataró, 1888. Cap. VII, pàg. 119.

Guerau havia aprovat amb la seva presència i la seva signatura el testament del seu parent el kastlà Bertomeu, i segurament assabentat per Ponç de Montserrat de la futura donació de la kastlania al monestir de Sant Cugat, ho aprovà de paraula, i això permeté de reproduir la seva signatura al segon document encara que ell fos absent.

Ara be, aquesta important cessió de la kastlania de Masquefa al monestir de Sant Cugat és anòmala i només s'entén suposant que el prior montserratí, encara que diu fa una donació, en realitat pensava estar fent una restitució. Car vint anys després quan un altre prior de Montserrat, que es deia Bertran, donarà en feu i només de per vida el castell de Senan a «*Poncio de Viciano clerico nostro*», signaran el document l'abat de Ripoll, el prior de Montserrat i quatre monjos més.⁹

En canvi la donació de la kastlania de Masquefa feta per Ponç al monestir de Sant Cugat, va ser tractada, no com un afer de Montserrat, priorat de Ripoll, sinó com un afer estrictament familiar y personal del prior Ponç, i per això al document només hi ha la signatura del prior montserratí i la del prop-parent l'abat de Poblet.

3. CONCLUSIÓ

Arribat aquí em cal dir que aquest dos documents ben ignorats del Cartulari de Sant Cugat, referents al monestir de Poblet, que he analitzat no aclareixen de manera absoluta els primers passos que es feren per preparar i implantar el monestir de Poblet. Però a més de desautoritzar de manera definitiva la data tradicional de fundació del monestir del 7 de setembre de 1153, i de garantir com a abat de Poblet l'abat Vidal i refrendar per tant l'exactitud documental de la butlla del papa cistercenc sant Eugeni, dirigida a l'abat Vidal de Poblet el 30 de novembre de 1152, permeten reformular els passos que es donaren per la fundació del monestir i en precisen alguns esdeveniments al menys de manera aproximada.

Bona part però de les afirmacions que faré, les baso en un estudi de la documentació dels primers temps de Poblet que tinc força avançat i penso publicar més endavant.

En la fundació del monestir hi ha un primer pas que és la proposta de fundació que feu Ramon Berenguer IV a l'abat Sanç de Fontfreda, per implantar un monestir cistercenc a la Conca de Barberà. Donà, com si fos paga i senyal, l'hort de Poblet i prometé que donaria terres suficients on edificar el monestir i de les quals en podrien viure els monjos. El document només és, com ja he dit, una proposta de fundació i es dóna l'hort per animar els monjos de Fontfreda a fer-la, i això és

9. *Diplomatari de Poblet* – Altisent. Doc. 538, pàg. 397.

amb data de 18 de gener de 1150, encara que materialment posi 1149, per estar datat pels anys de l'Encarnació.¹⁰

Entre aquesta data i el començament del bon temps l'abat Sanç de Fontfreda amb algun monjo, deuria venir a la Conca de Barberà per tal de prendre possessió de l'hort de Poblet que el Comte de Barcelona els havia donat, i veure que tal eren les terres del voltant.

El lloc el degué agradar, i uns quants monjos del grup fundador, segurament els més idonis per a la tasca, vingueren de Fontfreda per preparar la residència on de manera provisional la futura comunitat habitaria durant els primers temps. Aquest habitatges, segons la tradició, foren acondicionats a la partida de les Ermites que esmenta la carta de població de Vimbodí,¹¹ en el lloc on després hi hagué la granja mitjana a més o menys un quilòmetre de distància de l'actual monestir, camí de Prades.

Sembla que com lloc de culte es feu servir, en els primers temps, la capella que tenien els ermitans que habitaven aquell lloc —d'aquí venia el topònim de les ermites—, capella que deuria estar dedicada al Sant Salvador com sembla indicar la signatura de Ramon de Cervera, senyor de l'Espluga de Francolí, al document de la donació de l'hort de Poblet de 18 de gener de 1150. Ramon de Cervera, després de signar, afegeix que renuncia als drets que té sobre la meitat de l'hort en favor de Sant Salvador.¹² Capella, que deuria ser propietat dels ermitans que hi havia allí, car ni el Comte de Barcelona ni el senyor de l'Espluga en fan donació, cosa que haurien fet si hagués estat seva.

L'abat Sanç de Fontfreda que deuria venir a veure de tant en tant com progressaven els preparatius per la fundació, el 24 d'abril de 1151, un any després de la donació de l'hort de Poblet, rebé la donació d'una terra de regadiu —era al costat d'un hort— a Lleida a la partida de Fontanet propietat d'un tal Arnau de Torroja.¹³

Poc dies després, al següent mes de maig, el grupet de monjos que preparaven la fundació reberen una important donació anual de sal per les necessitats del futur monestir de la família vescomtal dels Cardona. En aquest document de 6 de maig de 1151 no s'esmenta cap superior ni de Poblet ni de Fontfreda, i si bé la donació de sal és feta ja a Santa Maria de Poblet, només s'esmenta la comunitat en general i els germans que habiten allí. Per tant sembla que encara no es pot parlar d'un monestir establert de forma regular.¹⁴

Uns mesos més tard, preparat tot el que feia falta al lloc de Poblet per poder-s'hi establir de manera estable la comunitat, i copiats a Fontfreda tots els llibres per

10. *Diplomatari de Poblet* — Altisent. Doc. 123, pàg. 115-116.

11. *Diplomatari de Poblet* — Altisent. Doc. 143, pàg. 129-130.

12. *Diplomatari de Poblet* — Altisent. Doc. 123, pàg. 115-116.

13. *Diplomatari de Poblet* — Altisent. Doc. 138, pàg. 126.

14. *Diplomatari de Poblet* — Altisent. Doc. 139, pàg. 126-127.

poder celebrar els oficis litúrgics, per les lectures col·lectives i individuals dels monjos, i els textos legislatius monàstics per governar la nova comunitat, Ramon Berenguer IV feu donació a l'abat Sanç de Fontfreda de totes les terres promeses del lloc de Poblet, amb el document de la donació termenada de 18 d'agost de 1151.¹⁵

I com des d'aquest moment els monjos ja eren propietaris de totes les terres, i segurament ja residien a Poblet tots els membres de la comunitat fundadora del nou monestir, el més probable és que l'abat Sanç de Fontfreda, unes setmanes després, el dia de la Nativitat de la Verge, festivitat predilecta dels cistercencs, nomenés abat del nou monestir el monjo Vidal, que amb el seu prior Guerau protagonitzaren el començament regular i canònic de la vida cistercenca a Poblet.

Si aquesta data del 8 de setembre de 1151 a algú li sembla massa primerenca, es pot ajornar el nomenament de l'abat Vidal com abat de Poblet fins a l'any següent. Però no més enllà, car la butlla del papa sant Eugeni III dirigida a l'abat Vidal de Santa Maria de Poblet de 30 de novembre de 1152 ho impedeix.¹⁶ Data en que l'abat Vidal deuria fer almenys alguns mesos que governava Poblet, car una butlla de Roma ni llavors ni avui s'obté en quinze dies.

Després d'això el testament de Bertomeu el kastlà de Masquefa de 27 de març de 1153, ens posa una altra fita. En aquesta data, Sanç encara era abat de Fontfreda per que Vidal ho era encara de Poblet i tenia de prior a Guerau que com a tal signa al testament del seu parent el kastlà.

Però el 9 d'agost del mateix any, al cap de quatre mesos tot ha canviat al certificar-nos el document de la donació de Masquefa, feta pel prior Ponç de Montserrat a Sant Cugat, que Guerau ja no és prior de Poblet, sinó que n'és l'abat.

O sigui que en aquests quatre mesos —d'abril a juliol— de 1153 morí l'abat Sanç de Fontfreda, Vidal abat de Poblet fou elegit abat del seu antic monestir i Guerau, en una sessió capitular de la seva comunitat, presidida però per Vidal el nou abat de Fontfreda, passà de prior a abat del monestir de Poblet.

Abans he raonat per què la primera signatura d'aquest document de 9 d'agost de 1153 amb la donació a Sant Cugat, el «*Geraldus abba*» estava estranyament en nominatiu, i he suposat que deuria ser una signatura «traslladada» en absència del signant del testament del kastlà a la donació a Sant Cugat, però fent constar que ja no era prior sinó abat.

En canvi no he raonat l'estranyesa que causa el que la signatura traslladada ens digui que ja és abat però no aclarí de quin monestir. Una suposició que es podria fer sobre aquesta anomalia, fora creure que la notícia de la elecció de Guerau hagués arribat a Montserrat de manera confusa. I com entre les eleccions de Fontfreda i Poblet no degueren passar massa dies, a Montserrat potser desconeixien si

15. *Diplomatari de Poblet* — Altisent. Doc. 140, pàg. 127.

16. *Diplomatari de Poblet* — Altisent. Doc. 152, pàg. 136-137.

el parent del prior Ponç era abat de l'un o l'altre monestir. I en el dubte posaren que era abat, però sense arriscar-se a concretar més per por de posar una dada falsa, en un document que havia d'anar a parar a les mans de persones tant respectables com eren l'abat Raimon i els monjos de Sant Cugat.

El 7 de setembre de 1153 (data de la suposada fundació del monestir), un mes després de la donació de Masquefa a Sant Cugat, el prior Ponç de Montserrat segurament es trobava a Poblet invitat pel seu parent i abat del monestir per la inauguració dels nous edificis del Poblet primitiu, que no són pas els que avui admirem, però dels que en queden alguns vestigis enigmàtics dintre del recinte de la muralla a la part posterior del monestir.

La presència del prior Ponç de Montserrat a la festa —com Guerau havia anat a Masquefa a acompanyar-lo en la mort del seu pare— no és una suposició gratuïta, car en la primitiva documentació de l'Orde cistercenc es troben inauguracions de monestirs i dedicacions de esglésies on hi assistiren no tant sols invitats eclesiàstic sinó fins i tot seglars amb senyores i tot.

Conten doncs els cronistes tardans que el 7 de setembre de 1153, a la tarda, la comunitat de Poblet presidida per l'abat Guerau baixà processionalment des de la granja mitjana, on —segons diuen— la comunitat pobletana hi havia residit un any i mig o dos anys, i prengueren possessió dels nous edificis de Poblet amb el cant de les vespres de la vigília de la Nativitat de la Mare de Déu.

Si a més s'aprofita la festivitat per beneir l'abat Guerau, elegit només unes setmanes abans, és ben comprensible que un esdeveniment tant important per aquella comunitat, es confongués passant els anys amb la fundació del monestir, que realment havia estat realitzada quan l'abat Sanç de Fontfreda nomenà un o dos anys abans el monjo Vidal com abat de Poblet, començant així la vida regular i canònica del monestir, quan la comunitat encara residia en els edificis provisionals de la granja mitjana.

Però tot això només és tradició, i de Guerau documentalment només tenim la seva signatura com prior de Poblet a Masquefa de 27 de març de 1153. I després la signatura «traslladada» de 9 d'agost del mateix any, on consta que ja era abat.

Finalment surt a la documentació de Poblet per primera vegada, actuant ja com abat en una donació que el dia 20 d'octubre de 1153 feu Guillem de Cervera a «*Deo et sancte Marie de Popeto et domno abbati Giraldo... [de]... unam terram in termino Ylerde in loco ubi dicitur Torres*».¹⁷

L'abat Guerau de Poblet surt després com abat en diversos documents de l'arxiu del monestir, però el seu abadiat començat a la meitat de l'any 1153 no s'allargà pas gaire. Potser era ja gran i la vida a Poblet deuria ser molt més dura que la de avui; qui sap si morí de malaltia, car llavors n'hi havia moltes de mortals que avui no ho són.

17. *Diplomatari de Poblet* — Altisent. Doc. 157, pàg. 140.

En un document de 29 d'agost de 1154 un tal Bertran d'Alentorn es dona a Poblet i dona també una vinya a les Pallargues. Ho fa «*in manu... domni Geralldi abatis... et Grimoardo priori...*»,¹⁸ formulació poc usual car normalment només es nomena l'abat i la comunitat en general. Que s'esmenti el prior Grimoald fa pensar que l'abat Guerau estava ja malalt i de fet actuava el seu prior.

L'abat Guerau degué morir poc després, car passats sis mesos el prior Grimoald era ja abat de Poblet en el document de donació de la granja de Doldellops a Valls pel Comte de Barcelona, l'Arquebisbe tarragoní i Robert príncep de Tarra-gona.¹⁹

Poso aquí punt final a aquest examen del contingut d'aquests dos documents del Cartulari de Sant Cugat, fins avui ben ignorats, remarcant les conclusions que el seu contingut imposa: desmenteixen de manera absoluta la tradició multisecular de la fundació de Poblet, documentada des de mitjans del segle XIII; retarden de manera certa encara que indefinida la fundació del monestir; demostren també l'existència d'un primer abat del monestir abans de Guerau, abat del que es dubtava ho hagués sigut; i finalment precisen fins a cert punt el moment en que l'abat Guerau començà a governar el monestir, del qual certament no en fou pas el primer abat.

Esperem que si han sortit a la llum aquests dos documents del Cartulari de Sant Cugat, en el quals ningú havia reparat fins avui, i que donen llum a moments obscurs dels començaments de Poblet, potser en surtin d'altres que acabin de posar en clar aquells aspectes encara amagats en la penombra d'aquells temps llun-yans.

Acabo aquest anàlisi dels dos document del Cartulari de Sant Cugat, i dels resultats que se'n desprenen agraïnt al jove Jordi Edo que m'ha fet el favor —a mi, analfabet informàtic— de posar en clar els meus originals escrits a mà passant-los per l'ordinador.

18. *Diplomatari de Poblet* — Altisent. Doc. 165, pàg. 145.

19. *Diplomatari de Poblet* — Altisent. Doc. 167, pàg. 146-147.

APÈNDIX DOCUMENTAL

I

1153, març 27.

A. C.A. Cartulari de Sant Cugat, fol. 175, doc. 557.

Cartulario de «Sant Cugat» - José Rius, vol. III, doc. 990, pág. 168.

Bertomeu kastlà de Masquesa per l'abat de Sant Cugat fa testament. Reconeix el senyoriu del monestir sobre la vila, però dóna el domini útil de la mateixa, per després de la seva mort, al seu fill Ponç prior de Montserrat

Notum sit omnibus hominibus quod ego Bertolomeus dono et relinquo Domino Deo et s. Cucufati ipsa villa de Maccefa propter remedium anime mee et parentum meorum sicut adquisivi et abui et tenui, ita relinquo post obitum meum suprascripto martiri sine vinculo de nullo homine vel femina per fide sine engan et est manifestum. Quod si nullus homo vel femina dirumpere voluerit non hoc valead vindicare sed componat in duplo.

Actum est hoc VI° kal. apr., a^o XVI° regnante Ledovigio, rege iunioris.

S+m Bertolomei qui anc cartam feci scribere et testibus firmare rogavi; S+m Geralli, prior de Pobled; S+m Ponci, priori de s. Maria Monti Serati, qui fias, dominum de ipsa onore de Mazchea qui est suprascripta ad servicium s. Cucufati, de vita sua; S+m Bulgera; S+m Guiem Giribert.

Poncio, sacer, qui oc scripsit die et anno quo su+pra.

II

1153, agost 9.

A. C.A. Cartulari de Sant Cugat, fol. 175, doc. 563bis.

Cartulario de «Sant Cugat» - José Rius, vol. III, doc. 992, pág. 169-170.

Ponç prior de Montserrat fa donació de la kastlania de Masquesa que el seu pare Bertomeu li havia deixat al morir, al monestir de Sant Cugat. Ponç es confessa també monjo de Sant Cugat per haver estat ofert d'infant al monestir, i haver estat alimentat i vestit amb les rendes de la kastlania que el seu pare li donà como heretat al oferir-lo. Ponç però no es feu monjo de Sant Cugat sinó de Montserrat o de Ripoll, monestir del que depenia Montserrat. Però el pare de Ponç es quedà amb la kastlania que només a punt de morir traspassà al seu fill. Ponç, uns mesos després, retorna Masquesa al monestir de Sant Cugat.

Preclarum quoddam est opus cunctis hominibus helemosinarum largicione suis dum spirant succurrere animabus pro suorum reurm quantitate, ut qui pauca erogant fideliter supra multa constituentur cum Christo regnaturi, duplicato talento vivere perenniter, hanc igitur salutiferam predicationem Domini Iesuchristi, ego Poncius, s. Marie Montí Serati prior, nec non eciam monachus almi martiris Cucuphatis, obtemperare desiderans, filius existens bono memorie qd. Bartolomei, dono et offero sicut a proenitore meo iure he-

reditario habui vel habere debeo, ipsam kastlaniam de Mazchefa, quan predictus pater meus sanas et incolumnis in presencia Guillelmi priori Gualteriensis, ac eciam Poncii prepositi s. Cucufatis, aliorumque multorum proborum hominum, devota mente pro obacione mea s. Cucufato obrulit, michique ut vivens tenerem ad posidendum tradidit. Quia igitur iam dictus pater meus predictam kastlaniam per adquisicionem sive per donum abbatuum prelibati monasterii vel ceterorum seniorum inibi degencium adquisivit, timui ego ne aliquis ne perveniret qui pretaxatum honorem ab ipso impetraret, atque post finem illius male tractaret, sicut sepe fieri assolet propter malorum damnum perversitates, amore ductus venerandi martiris beatissimi Cucuphatis, qui me a puericia nutritivit nec non videlicet ceterorum spiritualium fratrum meorum vobis dono serviencium, tamdiu prenominatum patrem meum precibus rogavi, ut de supradictum honorem, me hereditaret, meunque pro me monasterium hac de sua in mea traderet potestate. Quod ad ultimum, post multos labores, libentissime annuit, et preter it quod dictum est firmam michi ad suum finem fecit kartam. Nunc itaque quia obtatum apud patrem meum diu obtinui desiderium, ego Poncius, gaudens de divina renunciacione, dono et offero Domino Deo et s. martiri Cucuphati simulque venerando Raimundo, abbati eiusdem monasterii atque aliorum fratrum illic in perpetum Deo serviencium, prelibatam kastlaniam tam pro anima patris mei vel parentum meorum, quan pro redempcione meorum pecaminum, sine servili condicione ullius hominis vel femine ut nullius intelligere potest vel dici, iure perpetuo habendam et posidendam libere atque potenter.

Si quis quod absit, contra hanc meam obacionem vel donum ad infringendum venerit, nil valeat, set Sancti Cucuphati XXX libras auri componat, et in antea hec karta firma et stabilis permaneat.

Actum est hoc Vº idus aug., aº VIIºXº regnante Ledovico, rege iuniore. Ss. Geraldus, abba; Ss. Poncii, Montis Serrati prioris, qui hoc donum feci et testibus firmare rogavi.

Arnallus, sacer et monachus, qui hoc scripsi die et anno quo su+pra.